

Mens durf te WONEN
30 mei 2005

Toespraak bij de presentatie van het boek 'Thuis/At Home', 21 mei 2005.

***Je leeft maar heel kort, maar een enkele keer
En als je straks anders wilt, kun je niet meer***

Zo begint het lied 'Mens durf te leven' van Dirk Witte en Jean Louis Pisuisse.

Ik moest er onwillekeurig aan denken tijdens het lezen van het boek 'Thuis' van de architecten Heren 5.

In hun boek staat niet de architectuur centraal. Even geen foto's van oogverblindende gebouwen. U kent ze wel die foto's, die precies op dat éne moment gemaakt zijn. Dat moment dat altijd ontbreekt als ik er zelf ga kijken. Als ik zelf ga kijken, dan staan de wolken de zon net in de weg, dan is de sneeuw niet smetteloos wit en wat erger is, er zijn altijd mensen.

Het is heel bijzonder dat de architecten de verleiding hebben kunnen weerstaan om een monografie van hun werk uit te brengen. Zij hebben er voor gekozen om hun werk tot leven te brengen langs de lijn van de gebruiker, de bewoner. Ze stellen het wonen – het leven - binnen in hun gebouwen centraal en niet de architectonische schil eromheen.

De architectuur heeft zich te vaak losgemaakt van het wonen, het wonen dat door mensen vorm wordt gegeven. Te vaak is de architectuur als vorm gaan overheersen.

***De mensen bepalen de kleur van je das
De vorm van je hoed, en de snit van je jas
En - van je leven***

Het lied van Dirk Witte en Jean Louis Pisuisse komt uit de tijd waarin de stedenbouw en volkshuisvesting stonden voor 'verheffing van de arbeider'. Een indrukwekkende tijd van wethouderssocialisme en geëngageerde architectuur – van Wibaut en Berlage.

Maar ook van moraal en moraliteit. Een tijd waar blauwe dakpannen de wooncomplexen van de christelijke woningbouwvereniging Patrimonium sierden. Waar de socialisten van 'De Volharding' de rode exemplaren opeisten. Een tijd die bij vlagen ook benauwend moet zijn geweest.

***Ze wijzen de padjes, waarlangs je mag gaan
En roepen 'o foei!' als je even blijft staan***

Verzorgd van de wieg tot het graf. De Nederlander weet niet beter dat er voor hem gezorgd wordt.

Het produceren van onze woningen is lang het exclusieve domein van de instituties geweest en is dat nog.

Woningbouwverenigingen voorzagen ons van woningen in de naoorlogse wijken.

Woningcorporaties bouwden lustig in de oude wijken. Immense subsidiestromen maakten dat idealen ruim baan kregen. De idealen van hen die denken te weten wat goed voor de bewoner is.

***Ze kiezen je toekomst en kiezen je werk
Ze zoeken een kroeg voor je uit en een kerk***

Het einde van de woningnood maakte de weg vrij voor de bevrijding van het wonen. De burger zou de ruimte krijgen zelf inhoud aan het wonen te gaan geven. Evenwicht in vraag en aanbod werd voorzien, door 'de markt' zijn werk te laten doen.

Nu in 2005 schrijven de Heren 5 dat 'de ideologie verdwenen is of ondergronds gegaan', en dat 'het dictaat van ideologie en inspraak is vervangen door marktonderzoek'.

In de woorden van de schrijvers: *'De wensen van bewoners worden gefilterd via woonwensenonderzoek of leefstijlenonderzoek, en de filters zijn vaak zó afgesteld dat de verscheidenheid aan wensen en dromen wordt versimpeld en afgevlakt tot het grauwe midden. Met de uitkomst van de makelaarswijsheid: 'De mensen willen nu eenmaal gewoon een huis met een tuin'.*

Inderdaad de ideologieën van de christelijken en de socialisten zijn verdwenen. Maar het is geen juiste observatie dat de ideologie in het wonen is verdwenen. Nee, de heersende ideologie wordt echter als zo vanzelfsprekend 'verkocht', dat hij niet meer als ideologie wordt herkend. En dan heb ik het over de liberale visie op de inrichting van de samenleving.

Daarin staat het Heilige Geloof dat in een markt van vraag en aanbod de burger optimaal aan zijn trekken komt centraal.

Er is echter (opnieuw) geen evenwicht tussen vraag en aanbod. En dus zijn het opnieuw de instituties, maar nu in de gedaante van projectontwikkelaars, die bepalen hoe wij kunnen en mogen wonen verguld met de schijn van keuzevrijheid.

Het voorliggende boek zegt het scherper: *'Ogenschijnlijk hebben ze een vrije keuze, maar ze kunnen alleen maar kiezen tussen vijf soorten cola en vier soorten patat'.*

***En daar moet je wonen, dat eist je fatsoen
En je wordt genegeerd als je 't anders zou doen
Alsof je iets ergs had misdreven
Mens, is dat leven?***

Wonen is nog steeds te weinig van de mensen zelf. Het krijgt nog nauwelijks vorm vanuit het hart van de mensen zelf. En dat is gek. Ik zou zeggen: er is pas echt sprake van een liberalisering wanneer de mensen zelf in staat worden gesteld inhoud te geven aan het eigen 'thuisgevoel'.

Mensen kunnen dat. Een mooie illustratie hiervoor biedt de ervaring van de Heren 5 architecten met hun opdrachtgevers Ko en Wilma Albers:

Ik citeer: *'Hier gaat het om mensen met uitgesproken wensen maar ook met een groot vertrouwen in ons vakmanschap. Wij maakten een ontwerp, zij waren akkoord, de woning werd gebouwd. En toen begon voor ons de leerschool pas echt. Want meteen nadat de woning, in keurig modernistische stijl was opgeleverd, begonnen Ko en Wilma het interieur weer helemaal onder handen te nemen.*

We schrokken: hadden we hen verkeerd begrepen? Hadden we iets gemaakt dat ze helemaal niet wilden, en waren ze nu bezig om dat te corrigeren?

Maar dat was niet zo. Ze waren heel tevreden, en nu gingen ze verder waar ons werk was opgehouden. Het maken van een huis gaat door, ook - of juist - als de architect klaar is.'

Voor mij laat het zien dat de echte differentiatie in mensen zit.

Als we de mensen meer bij de woningbouw weten te betrekken, zal de echte verscheidenheid in de architectuur en vervolgens in de stad tot stand gebracht worden.

Ooit kon in Amsterdam die differentiatie van mensen tot uiting worden gebracht in de gebouwen zelf. De grachtengordel is een monument geworden van verscheidenheid. Waarom wordt daar vandaag de dag geen voorbeeld aan genomen?

Het boek 'Thuis At Home' laat zien hoe architecten met hun ontwerpen het gevoel voor de plek en het 'thuis' vorm kunnen geven. De portretten vertellen hoe de bewoners dit interpreteren, in bezit nemen en aanpassen om er een eigen thuis van te maken. Zou het niet fantastisch zijn als zo'n dialoog tussen architecten en bewoners meer en meer bepalend wordt voor het wonen in Nederland?

In een variatie op 'Mens durf te leven':

***Het leven is heerlijk, het leven is mooi
Maar - vlieg uit in de lucht en kruip niet in een kooi***

Mens, durf te wonen
Je kop in de hoogte, je neus in de wind
En lap aan je laars hoe een ander het vindt
Hou een hart vol van warmte en van liefde in je borst
Maar wees Thuis / At Home een Vorst!
Wat je zoekt, kan geen ander je geven
Mens, durf te WONEN!